

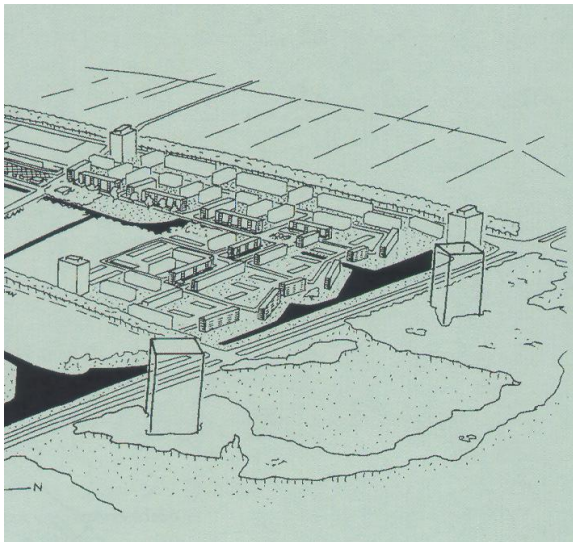
**Toelichting beschermd
stadsgezicht
Vrederust-West (Drevenbuurt)**

Vrederust-West (de Drevenbuurt)

De tussen 1956 en 1965 gerealiseerde Drevenbuurt is onderdeel van de wijk Vrederust dat is onderverdeeld in Vrederust-Oost (de Gaarden) en Vrederust-West (de Drevenbuurt). Het is de laatste wijk die als onderdeel van de grote stadsuitbreidingen in Den Haag-Zuidwest tijdens de wederopbouw werd aangelegd in het gebied van de Escampolder en de Uithofspolder. De aan de zuidzijde langs de gemeentegrens met Wateringen gelegen buurt wordt omsloten door de Erasmusweg, Lozerlaan, Melis Stokelaan, Doppersdreef, Schuttersdreef, Pachtersdreef en Beresteinlaan.

Inleiding

De hoofdopzet van Den Haag-Zuidwest, dat het grootste aaneengesloten, naoorlogse stadsdeel van Nederland zou gaan vormen, werd met het in 1949 door W.M. Dudok gepresenteerde structuurplan in grote lijnen bepaald. Dudoks structuurplan gaf op de eerste plaats richting aan de beëindiging van de stad. Alle tuinbouwgrond op het grondgebied van Zuidwest zou moeten verdwijnen. Ten behoeve van het verkeer plande hij, in aansluiting op de bestaande wegenstructuur, een stelsel van zeer brede verkeerswegen die aansloten op de belangrijke toegangswegen van Den Haag. De lineaire structuur van Den Haag, met lange verkeerswegen parallel aan de kust zette hij in het zuidwestelijke stadsdeel voort. Als scheiding tussen woonwijken waren brede groenstroken gedacht. Belangrijk was ook dat bestaande groengebieden met elkaar werden verbonden tot één groensysteem. Een grote verdienste van Dudok was dat hij de uitbreidingsplannen voor Zuidwest grotendeels liet aansluiten aan de bestaande wegenstructuur en de verkaveling van de polders waarin de wijken Morgenstond, Bouwlust en Vrederust zijn gebouwd. Deze pragmatische opstelling maakte het mogelijk in zeer korte tijd een nieuwe buurt bouwrijp te maken en te ontsluiten.

Vogelvluchttekening van Vrederust-West (de Drevenbuurt). De laatste wijk die als onderdeel van de grote stadsuitbreidingen in Den Haag-Zuidwest tijdens de wederopbouw werd aangelegd

Met de onteigening van gronden en verplaatsing van agrarische bedrijven ontstonden met de aanleg van Moerwijk en Morgenstond, de eerste wijken die in Zuidwest werden aangelegd, weinig problemen. De opoffering van tuinbouwgronden rond de dorpen Loosduinen en Wateringen zou in de planningsmachine van Vrederust wel een groot struikelblok gaan vormen. De tuinders vormden een sterke economische macht die op een relatief klein oppervlak een groot deel van de voedselvoorziening van Nederland verzorgde. Het dreigende verlies van tuinbouwgronden ten behoeve van woningbouw ontketende een felle strijd tussen de tuinders die zich met hand en tand verzetten tegen verplaatsing van hun florerende bedrijven en de gemeente Den Haag die zich genoodzaakt zag een oplossing te bieden aan de grote schare woningzoekenden. In het gevecht om de grond werd in een aantal gevallen tot aan de Kroon geprocedeerd tegen de onteigening van de grond. Het tuinbouwvraagstuk had niet alleen effect op Vrederust, maar hield in feite de complete stadsuitbreiding van Den Haag in zuidelijke en westelijke richting in de greep. De aanleg van de nieuwe woonwijken was met het >schema tempo van aanleg= in de tijd uitgezet. Het was aanvankelijk de bedoeling om het plan voor Berestein en Vrederust-West te koppelen aan de besluitvorming omtrent Waldeck. Door de koppeling zou pas met de aanleg van Vrederust-West in 1958 gestart kunnen worden. De directeur van de dienst Stadsontwikkeling en Wederopbouw, P. Bakker Schut, vond dit scenario in 1953 onaanvaardbaar. De aanleg van Vrederust-West zou bespoedigd kunnen worden door de planprocedure los te koppelen van Waldeck. Dit leverde echter weer een nieuw probleem op in relatie tot de grens van de stad. De provincie hield vast aan een brede, groene buffer tussen het kassengebied en de woonwijken. Om toch met de voorbereidingen te beginnen, werden zowel de uitbreidingsplannen voor Vrederust-West als de aangrenzende wijk Berestein ingekort en koos men voor een brede groenstrook als beëindiging van de bebouwde stad. De Lozerlaan, die ten opzichte van de oorspronkelijke ligging meer naar het zuidwesten is verschoven, zou de definitieve grens van de bebouwing vormen. Het resterende gebied tot aan de gemeentegrens kreeg een open karakter ten behoeve van recreatie.

Ruimtelijke opzet

Vrederust-West en Vrederust-Oost vormen tesamen een langgerekte, rechthoekige wijk die wordt begrensd door de Melis Stokelaan, de brede groenstrook (deel uitmakend van het groene assenkruis van Zuidwest), de Erasmusweg en de Lozerlaan. De Beresteinlaan vormt de grens tussen Vrederust-Oost (de Gaarden) en Vrederust-West (de Drevenbuurt). Voor de uitleg van Vrederust-West werd voor een totaal andere opzet gekozen dan tot dan toe gebruikelijk was. De woningbouw zou hier voor het eerst in Den Haag in zijn geheel in systeembouw worden uitgevoerd. De gemeente Den Haag besloot voor de bouw ervan een continucontract af te sluiten met de NV Gembouw, die licentiehouder was van het systeem Rottinghuis. Door het continucontract was de aannemer verzekerd van voldoende afzet. Voor de gemeente betekende het contract dat binnen afgesproken termijnen bouwrijpe grond beschikbaar was. Deze contractuele binding had belangrijke consequenties voor de vormgeving van het uitbreidingsplan en het tempo van straataanleg. Bij het bouwsysteem Rottinghuis wordt gebruik gemaakt van grote gestandaardiseerde en geprefabriceerde elementen, die met behulp van loopkranen op de bouwplaats worden gemonteerd en op deze manier continubouw op grote schaal mogelijk

maken. De afmetingen, situering en groepering van de bouwblokken zijn in verband met de loop van de kraanroutes zo geplaatst dat het plan op een technisch en economische aanvaardbare manier kan worden gerealiseerd. Het plan werd in nauwe samenwerking tussen de ontwerper van de dienst Wederopbouw en Stadsontwikkeling, de aannemer en de architect van het bouwsysteem, de Groningse architect Frans Klein, ontwikkeld. Het stratenpatroon van de buurt werd diensgevolge in 1956 drastisch gewijzigd ten opzichte van het bestaande uitbreidingsplan uit 1955.

uitbreidingsplan uit 1955

sterk gewijzigd plan uit 1956

Deze wijziging werd, zoals gezegd, in de eerste plaats bepaald door de efficiënte route voor de bouwkransen, maar het is zeer waarschijnlijk dat ook verlevendiging van de verkaveling een motief geweest is. De buurt is opgebouwd rondom een singel die als voortzetting van de Gaarde is doorgezet. De singel, die in een eerder plan van de dienst Wederopbouw en Stadsontwikkeling een lineair karakter had, werd voorzien van een brede, bajonetvormige knik. Ten noorden van de singel is een buurtpark gesitueerd. De straten ten zuiden en westen van het park behoren tot het systeembouwgebied.

De Drevenbuurt vlak na realisatie (opname 1965)

Door middel van het >knippen= van bouwblokken en het laten verspringen van straten en bouwblokken is hier een open en dynamische verkaveling tot stand gebracht. De randen langs de Erasmusweg en de Lozerlaan kregen speciale aandacht. Het streven naar openheid en doorzicht B vanuit de buurt naar buiten en omgekeerd B heeft hier tot levendige stadsranden geleid. De buurt wordt gemarkeerd door drie hoge flatgebouwen die in een driehoek rond Vrederust-West zijn geplaatst: twee aan de Erasmusweg op de hoeken met de Beresteinlaan en de Lozerlaan, en één aan de Melis Stokelaan. De torens behoren niet tot de systeembouw Rottinghuis. Ze zijn ontworpen door architect C. Pet.

Groen en water

Hoewel in Vrederust-West geen grote plantsoenen of wijkparken zijn te vinden, wordt het beeld van de wijk toch bepaald door ruimte en groen. Door de gunstige ligging ten opzichte van De Uithof is bovendien volop recreatiegroen binnen handbereik. De groenstructuur valt grotendeels samen met de waterverbindingen. De singel langs de Schuttersdreef heeft over de gehele lengte boombeplanting. De Melis Stokelaan met de aangrenzende groenzone draagt in hoge mate bij aan het groene karakter.

De groene rand langs de Lozerlaan met bijzondere verkaveling van de bouwblokken

De rand langs de Lozerlaan is, evenals langs het Randveen in Berestein, ontworpen als een brede waterpartij met een getande rand. Op het gras zijn bomen in kleine groepen bij elkaar geplaatst. De open verkaveling die in Vrederust-West is toegepast, heeft ertoe geleid dat het groen van voortuinen en plantsoenen naadloos overloopt in de ruimte tussen de stroken. De eengezinswoningen in de wijk hebben eigen tuinen aan de achterzijde, die door hagen van het openbare groen worden gescheiden.

Bebouwingsbeeld en architectuur

Het bebouwingsbeeld wordt niet alleen stedenbouwkundig maar ook architectonisch en bouwtechnisch bepaald door het toegepaste systeem Rottinghuis. De Groningse aannemer H. Rottinghuis was medeoprichter van de vereniging van systeembouwers en bedenker van het naar hem genoemde bouwsysteem. Rottinghuis wilde het bouwproces terugbrengen tot de montage van de essentiële elementen. Bij de uitwerking van zijn idee schakelde Rottinghuis de hulp in van ir. E. Corsmit uit Delft en zijn uit Groningen afkomstige vriend en architect Frans Klein. Het systeem is gebaseerd op montage van geprefabriceerde elementen voor vloeren en wanden. Deze werden door middel van een verrijdbare portaalkraan op de bouwplaats tot woningen gemonteerd. De verbindingen tussen de verschillende elementen werden in het werk gestort. De ruwbouw werd daarna van halfsteens metselwerk voorzien. Hierdoor verschilde het uiterlijk van de woningen weinig van traditionele bouw, hetgeen ook de bedoeling was. Architect Klein, verantwoordelijk voor het uiterlijk van de blokken, meende dat door het gebruik van baksteen systeembouw makkelijker te accepteren was. De waardering voor huizen met bakstenen gevels was in Nederland nog steeds groot en een praktisch voordeel was dat gemetselde buitengevels relatief goedkoop bleken en goede isolerende en esthetische eigenschappen hadden. Om toch een montage idee tot uitdrukking te brengen, maakte Klein gebruik van betonnen sierelementen als borstweringspanelen en balkonschermen.

Zorgvuldig gedetailleerde architectuur

Toen Klein door Rottinghuis gevraagd werd mee te werken aan de ontwikkeling van het systeem, stond hij aanvankelijk sceptisch tegenover het idee. Hij vreesde voor gebondenheid en eentonigheid in plattegrond en vormgeving. Omdat hij van begin af aan betrokken was bij de totstandkoming van het systeem kon rekening worden gehouden met afwisseling in plattegrond en uiterlijk. In de eerste tien jaar dat het bouwsysteem werd toegepast, veranderde het gevelontwerp regelmatig. Klein paste binnen één project ook afwisseling in de gevels toe.

Een bewijs voor de vele variatiemogelijkheden van het bouwsysteem wordt met Vrederust-West geleverd. De plaatsing van entrees, trappenhuizen, woonkamers en balkons zijn afgestemd op de ligging in het bouwblok en de oriëntatie op de zon. De verschillen in opbouw zijn door Klein op subtiele manier in het gevelontwerp opgenomen. De verkaveling is gevarieerd maar altijd open. Vanuit de bouwblokken, voor zover hiervan nog sprake is, zijn doorzichten naar buiten gecreëerd en omgekeerd wordt de voorbijganger diagonale zichtlijnen tot diep in de buurt geboden.

De woningen worden ontsloten door portieken en zijn in vier lagen op een onderbouw met bergingen geplaatst. De bouwblokken hebben een plat dak en variëren in lengte van 2 tot 4 portieken. Aan de Erasmusweg zijn ter afsluiting van de wijk lange bouwblokken aan pleintjes gesitueerd, gecombineerd met korte haakse blokken en stroken garages.

De verkaveling is gevarieerd maar altijd open

De andere beëindiging van de wijk aan de Lozerlaan bestaat uit schuin geplaatste blokjes aan een waterpartij. Langs de Dreef is winkelbebouwing opgenomen aan een vierkant pleintje en aan een lange straat. Bij de winkels zijn de woningen in plaats van op een halve verdieping van bergingen op een laag winkels geplaatst. De winkels zijn van betonnen luifels voorzien, plaatselijk uitgebouwd tot speels vormgegeven eilandetalages. De woningen zijn zoveel mogelijk op het zuiden en het westen georiënteerd. De portieken bevinden zich echter altijd aan de straatzijde. Daardoor zijn deze de ene keer

gecombineerd met balkons en de andere keer met de woonkamers. De balkons zijn voorzien van karakteristieke geperforeerde bakstenen zijwanden. Er zijn houten kozijnen toegepast. De balkonhekjes zijn van staal; tussen de verticale spijlen is telkens een vierkant metalen vlak met kruisvormige decoratie aangebracht.

Structurele en/of functionele veranderingen

In Vrederust-West is de oorspronkelijke opzet en architectuur nagenoeg ongeschonden bewaard gebleven. Het buurtwinkelcentrum heeft weliswaar een groot deel van haar functie verloren maar is met behoud van de architectonische karakteristiek deels verbouwd tot woningen. Wel hebben twee van de drie hoge woontorens een complete metamorfose ondergaan. De baksteengevels zijn achter pastelkleurig stucwerk verdwenen, het oorspronkelijke gevelbeeld is vervlakt en ook de horizontale geleding is niet langer zichtbaar.

Typering en bijzondere kwaliteiten:

- > waardevol als eerste woonbuurt in Den Haag dat in zijn geheel in systeembouw werd uitgevoerd en typerend voor de innovaties in de volkshuisvesting van de naoorlogse wederopbouw
- > de samenhang tussen verkaveling, bebouwing en openbaar groen
- > de bijzondere beëindiging van de stadsrand bepaald door de waterpartijen en randbebouwing langs de Lozerlaan
- > de ook in detail nog goed bewaard gebleven oorspronkelijke architectuur

De vormtaal van het winkelcentrum De Dreef is kenmerkend voor de wederopbouw-architectuur.

Waardering

De aanleg van Vrederust-West betekende de voltooiing van de stadsuitbreidingen in Den Haag-Zuidwest en vormde tevens één van de architectonische- en stedenbouwkundig hoogtepunten ervan. Dit mede dankzij het contract met de NV Gembouw, licentiehouder van het systeem Rottinghuis. De open verkaveling en de hoge kwaliteit van de bebouwing van een groot deel van de Drevenbuurt wordt bepaald door de bouwtechnische eisen van het bouwsysteem én door architect Frans Klein, die het ontwerp van de woningen voor zijn rekening nam. Met de bouw van Vrederust-West werden de stadsuitbreidingen van Den Haag-Zuidwest op succesvolle wijze voltooid.